

EN SØNDERJYDE

KRYDSEK SIT SPOR

- et uventet indblik i en glemt (eller fortrængt?) fortid

Det sker af og til, at man pludseligt konfronteres med begivenheder eller forhold fra barndommen og ungdomsårene, som man aldrig har hørt om. Det skete for mig for et par måneder siden på en campingtur.

Tekst & foto: Sven Petersen

En råkold februardag er der ikke meget liv på Camping Mitte i Medelby. De fleste parceller har egen vandhane og afløb. Der er 16 Amp. i strømskabet. Strøm afregnes med kr. 4,- pr. kwh.

På årets store campingudstilling i Bella Centret fik jeg på et tidspunkt stukket en brochure i hånden af en repræsentant fra en nordtysk campingplads, beliggende lige syd for den dansk/tyske grænse. På nydeligt dansk fik han fortalt, at han var ejer af en campingplads i landsbyen Medelby. Pladsen havde fået navnet Camping Mitte, fordi den ligger midt inde i landet, tæt på grænsen. Hold da op! - det var kun en snes km fra mit fødehjem i Sønderjylland, og jeg havde aldrig hørt, at der skulle ligge en campingplads på de kanter. Næ, men pladsen var også helt ny, åbnet sidste sommer, og de sidste ting blev færdige i december.

Det er intentionen, at pladsen skal være helt tip-top med hensyn til faciliteter - langt ud over, hvad man normalt forventer af en campingplads. Bl.a. er der på pladsen wellness-center, svømmehal, udendørs swimmingpool, solarier, 4-5 forskellige slags sauna, fodbold-, beachvolley samt petanquebaner, kælkebakke (!), hoppepude til børn, hytterne er med

eget køkken og toilet osv., osv. Ejeren syntes da bestemt, min kone og jeg sku' kigge forbi, når vi engang var på de kanter. Vi kunne komme når som helst, da pladsen er åben hele året.

Fra bar mark til 5-stjernet campingplads

I uge 7 tog vi imod hans invitation. I forbindelse med "vinterferie-familietræf" tog vi vores nye Hymer med og havde nogle dejlige overnatninger på en flot, ny plads. Et par dage før vi tog af sted fra Sjælland, havde jeg ringet til pladsen for at høre, om det var nødvendigt at reservere plads. Det var jo trods alt vinterferie i de fleste kommuner i Danmark, og der var sikkert delt mange brochurer ud de to weekender i Bella. Man mente imidlertid ikke, det var nødvendigt at tildele os et reservationsnummer! Hvilket til fulde blev bekræftet, da vi ankom. Danskerne var vist taget syd- eller nordpå den uge - eller var blevet hjemme. I hvert fald var der kun 2 beboede

I Camping Mitte's hytter er der soveplads til 5 personer. Herudover rummer de et lille køkken, en spisekrog samt toilet og en terrasse.

En sønderjyde krydser sit spor

vogne - danske, da vi en kedelig, råkold mandag ankom til pladsen. Der er plads til 198 enheder! Så der var mere personale på pladsen til at betjene os, end der var campister. Men som nævnt, er man i fuld gang med at forberede den forestående sæson.

Pladsen virker naturligvis stadig noget "bar", men i løbet af ganske få år vil man have en helt anden fornemmelse, når træer og buske er vokset til.

Supermoderne campingplads

I den brochure, jeg havde fået i hånden, var der til GPS'en angivet koordinater, som var lige til at taste ind. Og de stemte ned til sidste meter. Det er i øvrigt første gang, vi fik prøvet denne funktion i vores nye navigator. Resten af campingpladsen fungerer på samme højteknologiske niveau. Man mærker klart, at ejeren, Karl-Heinz Mayers-Bjerringgaard har en fortid som leder af en sydtysk afdeling i Siemens-koncernen.

Da vi rullede ind på det meget store opmarchområde ved receptionen, blev vi modtaget af Karl-Heinz's svoger Thomas Jessen, som også er med til at drive pladsen. Thomas er dansker, bor i Danmark, men tager hver dag på arbejde på pladsen

Svømmehallen har åbent hver dag og er meget besøgt. Der er gratis adgang for campister. Den udendørs pool har de samme mål.

Fra den ene af Camping Mitte's 4 forskellige saunaer har man udsigt til en lukket solgård.

Et kig ind i fysioterapeutens terapilokale i en af hendes få pauser i løbet af dagen.

syd for grænsen. Deres koner er søstre og stammer fra det danske mindretal i Sydslesvig. På en måde er pladsen et sindbillede på det nye, grænseløse Europa, hvor de skarpe skel mellem landene gradvist udviskes.

Ved indtjekningen spurgte den venlige dame ved skranken, om vi ønskede at betale med Camping Cheque, hvilket vi ikke kunne af den simple grund, at vi aldrig har benyttet os af dem. Men det skal vi da godt nok fremover, har jeg fundet ud af. Jeg synes dog, at Camping Mitte's priser er moderate, og som DCU-medlem fik jeg 15% rabat på plads- og personpriserne, så differencen til Camping Cheque er minimal i lavsæsonen. Som nævnt, var der ikke problemer med at finde en plads at lægge sig på. Vi valgte at lægge os på Birnenweg 2 (Pærevej 2). For enden af hver afdeling, "vej", er plantet et træ, som har givet navn til pågældende vej. Meget charmerende! Hver vej rummer 6-10 parceller uden hække mellem. Kun fliser med nummer, lagt ned i græsset, viser pladsens afgrænsning. Parcellerne er meget store - 120 kvm eller mere! Jeg har sjældent oplevet dem større. 128 af pladserne har 16 Amp. i strømstanden samt egen vandhane og afløb. Er campingvognen eller autocamperen indrettet til det, kan man koble sig på fast vandforsyning til vognen. Kobler man en slange på sit afløb under vognen, kan man lade spildevandet løbe direkte i afløbsbrønden.

Da vi bestilte morgenbrød til næste morgen, blev vi spurgt, hvornår vi ønskede brødet klar. Vi fik de lækreste, nybagte Mehrkorn-Brötchen hver morgen. Skønt! Jeg fik ikke spurgt, om de selv bager efter det såkaldte bake-off princip, - ellers kan det næsten ikke lade sig gøre.

Camping Mitte har egen fysioterapeut

På pladsen har en lokal fysioterapeut sin klinik i en af bygningerne. Der var hver dag en jævn trafik af kunder til og fra hendes forretning, men det er også muligt for campister at få behandlinger her. Det benytter flere sig af, fortalte Thomas. Fysioterapeuten gør brug af svømmehallen samt tilbyder et bredt udvalg af wellness-massager.

Det var tydeligt, at svømmehallen er særdeles populær i lokalsamfundet. Allerede kl. 7.30 dukkede morgensvømmerne op, ligesom vi i ugens løb så en skoleklasse, som med deres lærere kom for at få svømmeundervisning. Mandag aften er meget populær blandt de lokale børnefamilier; da har man "varmtvandsdag", dvs. at vandet i bassinet er 32 grader - mod de sædvanlige 28.

Fortiden dukker pludselig op

Ved indtjekningen fik vi et bundt turistbrochurer stukket i hånden - blandt dem et lille hæfte med forslag til en cykelrute, hvor man cykler på tværs i grænselandet og snart er på den ene, snart på den anden side af grænsen. Vi havde imidlertid valgt ikke at tage cykler med denne gang. Den genoplevelse af cykelture i barndommens land gemmer vi til en

sommerdag. Men pludselig blev min opmærksomhed fanget af henvisningen til et mindested for en kz-lejr i den lille landsby Ladelund vest for campingpladsen i Medelby. En kz-lejr i Ladelund??? Umuligt! - det havde jeg aldrig nogen sinde hørt om. Brochuren fortalte, at der i 1944 blot halvandet år før jeg blev født - havde ligget en koncentrationslejr kun 20 km fra mit fødehjem, som da godt nok lå nord for den dengang noget stærkere markerede grænse, både fysisk og mentalt. Men alligevel...

Allerede før jeg kom i mellemkolen i Tønder, var jeg meget historisk interesseret - ikke mindst i forholdene under 2. verdenskrig. Bl.a. havde jeg en større samling af flyveblade og andet propagandamateriale - men en kz-lejr i Ladelund?! Min nysgerrighed var vakt - og min kones med. Vi læste i cykelrutebrochuren, at der i Ladelund var et såkaldt permanent udstillings- og dokumentationscenter. Så næste dag kørte vi de 11 km til Ladelund og fandt straks bygningerne, som rummer kz-museet. Et skilt med ordene KZ-Gedenkstätte sendte os ned ad en sidevej ved kirken.

Rystende skildringer

At udstillingen ligger ved siden af kirken, er ingen tilfældighed, fandt vi ud af. Det var nemlig her, ofrene fra lejren blev begravet. Udstillingen er en studiesamling, som til stadighed

KZ-lejren lå et par km nord for landsbyen Ladelund. I dag er der en mindelund. Mindestenen bærer teksten "Menneskets værdighed er ukrænkelig" - artikel 1 i den tyske grundlov fra 1949.

En sønderjyde krydser sit spor

Plancherne i udstillingen giver et stærkt billede af grusomhederne i kz-lejren. På et tidspunkt bliver det for meget, og man har mest lyst til at gå.

Dokumentationscentret er placeret i forbindelse med den del af kirkegården, som rummer fangegravene.

indsamler og videreformidler dokumentation om de grufulde forhold, fangerne levede og døde under.

En mulig forklaring på, hvorfor der aldrig blev talt om, at der havde eksisteret en kz-lejr så tæt på mit trykke barndoms-hjem, kan måske være, at den "kun" nåede at fungere som kz-lejr i 6 uger, fra 1. november til 16. december 1944. At der til gengæld var tale om en ren dødslejr, retfærdiggør ikke dens korte eksistens.

Fra 1938 og indtil nov. '44 havde Ladelund-lejren været en af de mange såkaldte Reichsarbeitsdienst-lejre, dvs. arbejdslejre, hvor alle unge, tyske mænd skulle aftjene 6 måneders arbejds-tjeneste før den egentlige værnepligt. De blev sendt ud i

arbejde på egnens gårde, hvor fædre og sønnerne var udskrevet til militærtjeneste ved Tysklands forskellige fronter. Herudover var de sat på opgaver til gavn for lokalsamfundet, fx dræningsprojekter, vejbyggeri osv. I den periode rummede lejren omkring 200 unge mænd.

Et forrykt projekt

Hen mod slutningen af 1944, hvor situationen på Tysklands forskellige fronter blev mere og mere desperat, befalede Adolf Hitler, at der tværs over landet, et par kilometer syd for grænsen til Danmark, skulle graves en dyb panserværnsgrav. Det såkaldte Projekt Friesenwall. Dette vanvittige byggeprojekt skulle udføres af fanger fra Neuengamme. Arbejdslejren i Ladelund skulle være en såkaldt Aussenlager, men inden da blev lejren forsynet med højt, dobbelt pigtrådshegn samt 4 vagttårne, men ingen ekstra beboelsesbarakker. Den 1. og 2. november blev mere end 2000 fanger sendt fra Neuengamme i kreaturvogne. De blev stuvet sammen i de bygninger, som hidtil havde huset de nævnte 200 RAD-arbejdere. 298 af de godt 2000 fanger overlevede ikke de 6 uger i Ladelund. Der var ingen danske fanger imellem. Dertil lå lejren for tæt på grænsen.

Udstillingen fortæller, hvordan de forhutlede og forkomne fanger tidligt hver morgen, trods stærk underernæring og sygdom, blev kommanderet ud nord for landsbyen for med håndkraft at grave den dybe grøft. Tegninger og samtidige fotografier viser, at panserspærringen endte med at være 4-5 meter bred og over 3-4 meter dyb. Den strakte sig de 14 km fra Ladelund til Süderlügum. Man kan endnu enkelte steder

Udstillingens mange plancher forsøger ikke at skjule eller lægge låg på forholdene i 30'ernes og 40'ernes Tyskland.

finde spor af den i landskabet. KZ-fangerne stod ofte ret op i 11 timer og skovlede i iskoldt vand og slam, udsat for tilråb og prygl fra de hårdhændede vagter. Mange døde under arbejdet, og lokalbefolkningen var vidner til, hvordan de døde hver dag blev ført fra lejren til kirken på simple vogne. Og her rører udstillingen ved et ofte diskuteret emne:

Hvad vidste de lokale om forholdene i kz-lejrene?

Omkring dette ømtålelige spørgsmål synes jeg, at udstillingen er meget præcis; alle i landsbyen kunne dagligt følge, hvordan fangerne blev gennet til og fra tvangsarbejdet. Desuden er der dokumentation for, at mange i den lille landsby udmærket var klar over de grusomheder og den brutalitet, fangerne var udsat for i lejren et par km uden for byen. Udstillingen fortæller, at mange havde den indstilling, at fangerne var gemene forbrydere, som blot fik deres velfortjente straf.

Men sådan var det gudskelov ikke alle, der havde det. Det gør et dybt indtryk at læse om, hvordan enkeltpersoner hjalp de stærkt udhungrede fanger ved at gemme lidt mad til dem ude i området, hvor de skulle arbejde. Ofte blev det opdaget, og de barmhjertige blev truet med selv at havne i lejren. Ligesådan er det bevægende at læse om børnenes oplevelser omkring lejren. Hvordan de om natten trak dynerne op over hovedet for at lukke skrigene fra lejren ude og på vej i skole så ligene af de døde fanger ligge på appelpladsen. I forbindelse med mit arbejde med denne artikel har jeg efter besøget haft kontakt med dokumentationscentrets daglige

En af udstillingens tegninger er udført af den tidligere fange H.P. Sørensen.

En planche viser Nazi-Tysklands kolossale net af kz-lejre - dels hovedlejre, dels de utallige underlejre, som fx Ladelund. Neuengamme sydøst for Hamborg havde 80 sådanne underlejre, såkaldte Aussen-Kommandos.

leder, fru Karin Penno-Burmeister, som fortæller, at der netop fra den landsby, jeg stammer fra, var en del personer, som var ansat som bl.a. vagtpersonale og arbejdsledere i lejren. Der var tale om personer fra det tyske mindretal. Fælles for dem var, at de aldrig fortalte venner, naboer og familie om deres arbejde, når de var hjemme. Jeg synes godt nok, historien kommer tæt på.

Fangerne fra Putten

Blandt de 298, som ikke overlevede opholdet i Ladelund, var den største enkeltgruppe 110 hollændere - alle fra den lille by Putten, som ligger ca. 60 km øst for Amsterdam. Natten til 1. oktober '44 havde en modstandsgruppe beskyttet et tysk Wehrmacht-køretøj, hvorved en tysk officer blev dræbt. Som hævn befalede den ansvarlige for Wehrmacht i Holland, at alle byens mandlige indbyggere skulle deporteres til tvangsarbejde i Tyskland - og landsbyen brændes ned. Hvilket den blev.

En sønderjyde krydser sit spor

I alt 540 havnede i Neuengamme; kun 49 kunne efter krigen vende hjem til Holland. Siden er Putten ofte blevet kaldt Hollands Oradour eller Lidice.

En præst af en særlig støbning

At man efter krigen har helt nøje styr på, hvem der ikke overlevede de umenneskelige forhold i Ladelund, skyldes alene én person, Pastor Johannes Meyer, som var præst ved sognekirken i Ladelund, den luthersk-evangeliske St. Petri Kirche. Til ham transporteredes dagligt de døde fanger, pakket ind i papirsække. I gennemsnit 50 om ugen. Over hver enkelt bad han et Fadervor, før han så nænsomt som muligt begravede dem i fællesgrave i kirkegårdens nordlige udkant. Gravene ligger der den dag i dag. I kirkegårdens forlængelse ligger dokumentationscentret. Selve lejren lå et par km nord for byen, op mod den danske grænse.

Minutløst førte Pastor Meyer i det skjulte lister med de data, han kunne skaffe sig om de enkelte. Lejrens officielle dødsårsag var som oftest lungebetændelse. Men pastor Meyer var

KZ-lejren lå et par km nord for landsbyen Ladelund. I dag er der en mindelund. Hvor det dobbelte pigtrådshegn engang løb, er der opstillet en stålskulptur, som i maj-juni 2002 er udført af elever på Theodor-Schäfer-Erhvervsskole i Husum. På majs-stubmarken bagved lå lejrens barakker.

Litteratur, adresser & links:

Camping Mitte

Hauptstrasse 1
D-24994 Medelby
Tlf. +49 (0)4605 209323
www.camping-mitte.de/html/dansk.html
E-mail: info@camping-mitte.de

KZ-Gedenk- und Begegnungsstätte Ladelund

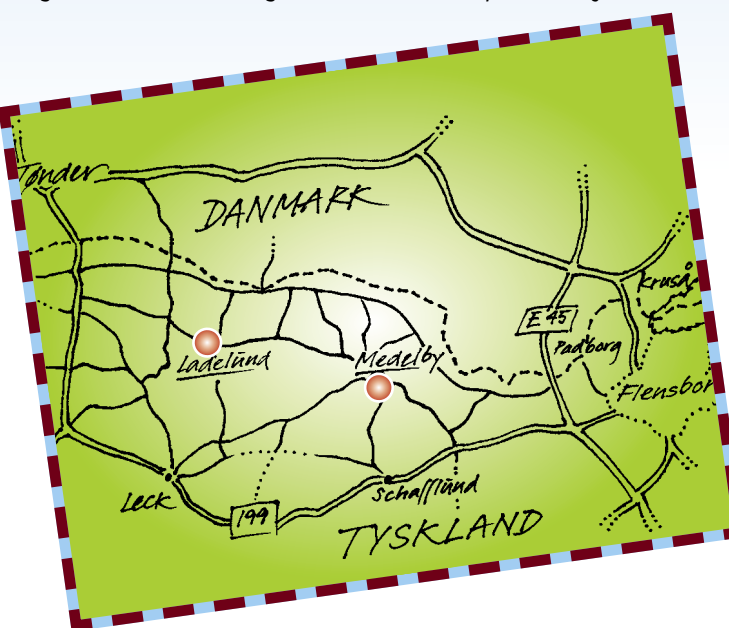
Raiffeisenstrasse 3
D-25926 Ladelund
Tlf. +49 (0)4666 449
www.kz-gedenkstaette-ladelund.de/
www.gedenkstaetten-uebersicht.de/
www.grenzroute.com/SEEEMS/2.asp

Udstillingskatalog fra

KZ-Gedenk und Begegnungsstätte Ladelund
Kr. 20,-

Turistbrochure:

Grænseruten & Nordsø-Østersø-Ruten
- en cykelguide over det dansk-tyske grænseland.
Udleveres gratis på alle lokale turistbureauer

Model af kz-lejren. På så lidt plads blev 2.000 fanger holdt indespærret. Vejen øverst i billedet er landevejen mellem Ladelund og grænseovergangen til Danmark ved Pebersmark.

godt klar over, at døden som oftest skyldtes underernæring eller brutal vold fra fangevogternes side. Efter krigens afslutning førte han alle navne og personlige data ind i kirkens begravelsesregister, ligesom han personligt tog kontakt til de pårørende, hvor det var muligt.

Forsoning

Dette medførte tilnærmelser og forsoning mellem befolkningerne i Putten og Ladelund.

I 1950 besøgte 130 pårørende gravene på kirkegården i Ladelund, og de første tiltag blev gjort for at oprette et mindested. I 1989 blev dokumentationscentret oprettet og udvidet i 2006. Hvert år markeres begivenhederne dengang med højtideligheder i kirken og centret, og der lægges krans og blomster ved gravene. Da vi besøgte stedet, lå der friske blomster.

Der er permanent udstilling i centret, ud over at der afholdes skiftende kunstudstillinger, foredrag og filmforevisninger. Desuden arrangeres der undervisning af skoleklasser. Der er gratis entré til centret, som regnes for at være det ældste KZ-Gedenkstätte i Tyskland.

De første år efter krigen blev lejren nord for landsbyen brugt som flygtningelejr. Den sidste barak blev revet ned i 1970. I dag er området igen udlagt som landbrugsjord. I en lille mindelund mellem vejen og marken er der en mindesten og en stålskulptur.

***** EXCLUSIVE CARAVANING ***** EXCLUSIVE CARAVANING *****

***** EXCLUSIVE CARAVANING NÅR DU FORVENTER LIDT MERE.....

• EXCLUSIVE CARAVANS
• EXCLUSIVE MOTORCARAVANS
• 12 MÅNEDERS EXCLUSIVE 100% GARANTI PÅ BRUGTE
• 30 DAGES EXCLUSIVE OMBYTNINGSRET PÅ BRUGTE
• 5 OVERNATNINGER PÅ EXCLUSIV 5 STJERNET CAMPINGPLADS GRATIS VED KØB AF VOGN

TARUP CAMPINGCENTER

Hobby Dethleffs SOLIFER

***** EXCLUSIVE CARAVANING ***** EXCLUSIVE CARAVANING *****

AGERHATTEN 31 / RING 3, 5230 ODENSE SØ
• TLF. 66 16 11 10 • WWW.TARUP.CAMPING.DK •

Offer for kollektivt hukommelsessvigt?

Hvordan kan så grufulde gerninger have fundet sted så tæt på det trygge lokalsamfund, hvor jeg levede de første 18-20 år af mit liv, uden at jeg havde hørt rygter om det på egnen? Jeg ved med garanti, at mine forældre, som var ærkedanske af sind og skind, ville have været åbne og fortalt, hvad de vidste.

Men jeg kan godt huske, at tiden i grænselandet var til forsoning dengang. Krigen var forbi, man skulle leve videre i fordragelighed. Der havde godt nok i krigsårene været nogle åbenlyse smuttere, men dem havde retsvæsnet eller modstandsfolkene taget sig af.

Jeg er slet ikke færdig med at få styr på forholdene i grænselandet lige efter krigen, så vi skal tilbage til Medelby og Ladelund igen. Bl.a. har jeg ikke fået helt styr på, hvorfor lejren blev nedlagt efter blot 6 uger som egentlig kz-lejr. Og så har vi i øvrigt aldrig besøgt Frøslevlejren, som heller ikke ligger så langt fra Camping Mitte i Medelby.

Men vores næste besøg på Camping Mitte i Medelby skal være på en tid af året, hvor vejret i højere grad lever op til campingpladsens glade logo med den skinnende sol. Desuden må der gerne være nogle flere campister og dermed lidt mere gang i den på pladsen. Til den tid vil vi så have vore cykler med, så vi kan gennemtræve grænselandet på jernhesten - som jeg gjorde det som stor knægt for 40-50 år siden.

TIL DE SKØNNESTE ØJEBLIKKE I LIVET

TABBERT KNAUS ADRIA

Se alle vore brugte vogne på www.kg-camping.dk

KG CAMPING

ÅBNINGSTIDER: Hverdag 10.00 - 17.00
Lørdag og søndag 10.00 - 16.00

Mosevej 1 • DK-6000 Kolding
Tlf. 7633 2080 • fax 7633 2088